

В. Нагнибіда,
студент 4 курсу юридичного факультету
Хмельницького інституту регіонального
управління та права

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ЗАОЧНОГО ПРОВАДЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Загальний порядок позовного провадження включає ряд випадків, коли допускається розгляд справи за відсутності однієї із осіб, які беруть участь у справі. Так, ч. 1 ст.172 ЦПК України передбачає відкладення розгляду справи у разі неявки в судові засідання однієї із сторін або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, щодо яких *немає відомостей про вручення їм повісток*. Частина ж друга говорить не про відкладення, а про *можливість* відкладення розгляду справи у разі неявки в судові засідання однієї із сторін або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, але дані особи мають бути повідомлені у встановленому порядку про час і місце судового засідання, а їх відсутність повинна бути викликана причинами, які судом визнані поважними. У разі визнання причин такими, що не є поважними суд має діяти згідно ч.1 вказаної статті, тобто відкласти розгляд справи.

В науці цивільного процесуального права не виключається та й зрештою в законодавстві деяких країн існує інший шлях, по якому може піти суд у разі визнання причин неповажними але тільки стосовно неявки відповідача. Наприклад, ст. 213 цивільного процесуального кодексу Російської Федерації зазначає, що у випадку неявки в судові засідання відповідача, належним чином повідомленого про час та місце судового засідання, по справі може бути винесене заочне рішення, якщо проти цього не заперечує позивач. Такий порядок розгляду справи іменується заочним.

Очевидно, що для української національної системи права даний інститут ще невідомий але правові системи світу знають його вже давно. Так, в Англії у II-й половині XVI ст. було введено порядок заочного розгляду справ; у США - з кінця XIX ст.; Статут цивільного судочинства Росії запровадив регламент заочного рішення у 1864р. В Україні ж сьогодні лише робляться спроби ввести такий порядок розгляду справ, проте лише на законопроектному рівні.

Отже, що ж таке заочне провадження і яка його сутність?

Відомо, що дефініцію тому чи іншому поняттю можна дати двома шляхами:

- за допомогою перерахування ознак поняття;
- за допомогою використання термінів та характеристик, сутність яких не зводиться до певних рис чи ознак дефінітивної категорії.

Специфіка категорії "заочне провадження" полягає в тому, що в силу її співвідношення з загальними позовним провадженням як відповідно - загального та особливого, дати визначення не вдаючись до переліку основних рис неможливо. Тому науковці, визначення яких містять лише різну кількість ознак, не далеко пішли у цьому напрямку.

Так, кандидат юридичних наук Кудрявцева Е.В. під заочним провадженням розуміє розгляд зі згоди позивача цивільної справи за відсутності відповідача, належним чином повідомленого про час та місце судового засідання. Уткіна І.В. заочним провадженням називає "порядок рассмотрения и разрешения конкретного гражданского дела в случае неявки ответчика, надлежащим образом извещенного о времени и месте судебного заседания, не сообщившего причинах неявки и не просившего о рассмотрении дела в его отсутствие, если против этого не возражает истец, с вынесением решения, именуемого заочным."¹ Як бачимо, у дефініціях дійсно вказується на ознаки, а точніше умови, за наявності яких допускається винесення заочного рішення. Що ж до останніх, то їх, на думку автора, доцільно поділити на дві групи:

• **основні (обов'язкові)** – умови, які є необхідною умовою заочного провадження і за відсутності яких винести заочне рішення по справі неможливо. До таких слід віднести:

- відсутність відповідача;
- наявність відомостей щодо належного повідомлення відповідача про час та місце судового засідання;
- згода позивача на винесення заочного рішення.

• **додаткові (факультативні)** – умови, які не завжди впливають на можливість винесення заочного рішення по справі, а лише за певних обставин. Серед них:

- причини неявки в судові засідання визнані судом неповажними;
- відсутність клопотання відповідача про розгляд справи за його відсутності (в даному випадку справа розглядається в порядку позовного провадження за відсутності відповідача без винесення заочного рішення).

Особливістю основних (обов'язкових) умов є те, що від їх наявності прямо залежить, чи може бути винесене заочне рішення по справі, чи ні. Відсутність хоча б однієї з них, унеможливує винесення заочного рішення. Разом з цим слід пам'ятати, що при відсутності відповідача можливий розгляд справи і в порядку загального провадження. Умови можуть бути такі ж самі, наприклад, відсутність відомостей про причини нез'явлення відповідача, належним чином повідомленого, але правові наслідки рішення інші – відмінні від заочного рішення (порядок оскарження заочного рішення).

Стосовно додаткових (факультативних) – то лише їх наявність може впливати на можливість розгляду справи в порядку заочного провадження. Так, зазвичай відомості про причини неявки відповідача відсутні. Проте коли є такі причини, суд має оцінити їх, і винесення заочного рішення допускається тільки у випадку визнання їх неповажними у протилежному разі – справа розглядається в порядку загального провадження.

Таким чином, вбачається, аби визначення заочного провадження містило і враховувало обов'язкові умови, саме ті, які вказують на специфіку даної категорії і разом з тим дозволяють зрозуміти її сутність. І визначення заочного провадження дане Кудрявцевою Е.В., в даному випадку є найбільш прийнятним. Проте в ньому слід також вказати на факт наявності в матеріалах справи відомостей про належне повідомлення відповідача. В результаті чого маємо наступну дефініцію: **заочне провадження** - це порядок розгляду зі згоди позивача цивільної справи за відсутності відповідача, належним чином повідомленого про час та місце судового засідання, що підтверджується відомостями в матеріалах справи.

¹ Уткіна І.В. Інститут заочного рішення в гражданском процессе: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. - М., 1997. - С. 16-17